

IhmeSuomi

Pojat

Ohjaus Mikko Niskanen

Suomi, 1962, K7, 100 min.

Mikko Niskasen ohjaama **Pojat** on yksi Suomen elokuvahistorian arvostetuimmista esikoiselokuvista, eikä se ole vanhentunut juuri lainkaan yli viidessä vuosikymmenessä. Elokuvallisesti raikas ja sanomaltaan koskettava teos jää luultavasti suomalaisen elokuvan kaanoniin ikiajoiksi.

Pojat sijoittuu sota-aikaan, mutta se on ensisijaisesti psykologinen ja sosiologinen tutkielmana sodan vaikutuksista lapsiin ja koko kansakuntaan. Vuonna 1955 valmistunut **Tuntematon sotilas** kuvasi sotaa lähinnä taisteluiden ja sotilaiden perspektiivistä, mutta Pojissa näkökulma oli toinen: sodan hengen saattoi aistia yhtä hyvin tai jopa paremmin tutkimalla kotirintaman tunnelmia ja asenteita. Nykykatsoja saattaa hämmentyä elokuvan nimihenkilöiden ja muidenkin hahmojen ihannoivasta suhtautumisesta sotaan ja sotilaisiin.

Alla olevat tehtävät on tarkoitettu tehtäviksi elokuvan katsomisen jälkeen. Niitä on helppo muokata opettajan ja ryhmän toiveiden mukaan. Tehtävistä voi keskustella yhdessä ryhmän kanssa, mutta niitä voi tehdä myös yksin, pareittain tai ryhmissä. Monet tehtävät voi tehdä suullisesti tai kirjallisesti, ja ne sopivat myös koetehtäviksi.

KOHTAUKSIA

Pojat seuraa tiiviisti oululaisten poikien elämää jatkosodan ja Lapin sodan aikana. Vaikka elokuvassa on myös monia aikuisia, keskittyy ohjaaja Mikko Niskanen lapsiin ja heidän todellisuuteensa.

- Mikä elokuvan kohtauksista oli järkyttävin?
- Mikä kohtaus nauratti?
- Mitä tilannetta ihmettelitte eniten tai ette täysin ymmärtäneet?
- Mistä kohtauksista välittyi mielestänne parhaiten aikakauden henki?
- Mikä sai pojat ottamaan riskejä tykinammuksen kanssa elokuvan loppupuolella?
- Millainen tunnelma oli Jaken ja hänen äitinsä sekä saksalaisen Fritzin välisissä kohtauksissa?

LOPPU

Elokuvan loppukohtaus on herättänyt paljon keskustelua ja kiitosta. Jake kuulee äitinsä lähteneen saksalaisen upseerin mukana pois Oulusta. Poika juoksee ensin asemalle ja sitten vauhtiaan kiihdyttävän junan perään. Jake tarrautuu junan takasiltaan, mutta ote irtoaa ja poika jää makaamaan kiskoille. Ainoa repliikki on lohduton parkaisu ”Äiti!”.

Romaanissa Jaken kohtalo oli vieläkin kovempi: poika ampuu itsensä. Elokuvan lopussa katsoja voi halutessaan uskoa, että Jake saattaa vielä toipua menetyksestään. Kirjailija sen sijaan ei jätä edes pientä mahdollisuutta toivosta.

- Millaisia tunteita Jakesta välittyi loppukohtauksessa?
- Millaisia tunteita elokuvan loppu herätti teissä?
- Miltä kirjan loppu teistä kuulostaa?
- Keksikää lopuksi elokuvaan vaihtoehtoinen lopetus, jossa Jakelle käy hyvin.

Jaken roolissa nähdään sittemmin suomalaisen taiteen ja viihteen legendaksi noussut **Vesa-Matti Loiri** esikoisroolissaan (alkuteksteissä muodossa Matti Loiri). Kohtausta varten 17-vuotiaalle näyttelijänalulle valmistettiin pehmustetut suojahousut, jotta hän ei satuttaisi itseään raahautuessaan junan perässä.

TYTÖT

Pohtikaa, miten elokuva olisi muuttunut, jos se olisikin kertonut oululaisista tytöistä.

- Onko Suomessa tytoilla ja pojilla samat mahdollisuudet elämässä? Sallitaanko molemmille sukupuolille samat asiat?
- Olivatko tyttöjen ja poikien roolit erilaisia 1940-luvulla?
- Kirjoittakaa synopsis eli juonitiivistelmä elokuvaan, jonka nimi on Tytöt.

SOTAELOKUVAT

Suomessa on vuosikymmenten aikana tehty paljon sotaelokuvia, ja niitä valmistetaan edelleen. Esimerkiksi Tuntemattomasta sotilaasta on tulossa uusi versio vuonna 2017 Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlan kunniaksi.

- Listatkaa tuntemianne sotaelokuvia sekä Suomesta että muista maista.
- Mikä on niiden suhde sotaan? Näkevätkö ne sodan pahana, hyvänä vai välttämättömyytenä?
- Kuinka ne suhtautuvat sankaruuteen?
- Ovatko nykyajan elokuvat sodanvastaisia, vai antavatko jotkut sodasta myönteisen kuvan?
- Millainen sotaelokuva Pojat on?
- Ovatko eri maissa valmistuneet sotaelokuvat erilaisia?
- Sodan aikana valmistuneet sotaelokuvat olivat usein propagandaa eli niiden tehtävänä oli muokata kotirintaman mielipiteitä ja mielialoja. Sodan jälkeen elokuvantekijät taas pohtivat sodan oikeutusta ja sen aikana tapahtuneita vääryyksiä. Miten tämä näkyy eri sotaelokuvissa?

Tehtävässä voi pohtia esimerkiksi seuraavia suomalaisia elokuvia: **Tuntematon sotilas** (1955 ja 1985), **Talvisota** (1989), **Rukajärventie** (1999), **Äideistä parhain** (2005), **Lupaus** (2005), **Hiljaisuus** (2011) ja **Taistelu Näsilinnasta 1918** (2012). Jos ryhmällä on mahdollisuus katsoa jokin toinen sotaelokuva, voitte verrata sen välittämää kuvaa ja Pojat-elokuvan maailmaa.

SOTA JA SUOMI

Usein sanotaan, että sota vaikuttaa suomalaisiin ja suomalaisuuteen edelleen, vaikka toisen maailmansodan päättymisestä on kulunut jo yli seitsemänkymmentä vuotta. Pojissa melkein koko Oulun kaupunki tuntuu olevan innossaan sodasta ja saksalaisista alppijääkäreistä. Onko mikään muuttunut?

- Miksi elokuvan henkilöt olivat niin innoissaan sodasta?
- Miten suomalaiset suhtautuvat menneisyyden sotiin nykyisin?
- Entä muissa maissa käytäviin sotiin?
- Millaisia merkkejä sodasta on edelleen havaittavissa Suomessa?
- Miksi Suomessa on yleinen asevelvollisuus? Liittyykö se jotenkin historiaan?

KAKSI TARINAA

Suurin osa viihde-elokuvista on kerrottu aikuisten silmin. Niskasen Pojat kuitenkin tarkastelee maailmaa lasten näkökulmasta. Tämä tehtävä kannattaa tehdä pareittain, ja se vaatii melko paljon aikaa.

- Keksikää lyhyt tarina, jossa keskeisissä rooleissa on ainakin yksi lapsi (tai nuori) ja yksi aikuinen – esimerkiksi opettaja ja oppilas tai lapsi ja vanhempi. Näillä henkilöillä tulee olla tarinassa yhteisiä tilanteita. Tärkeimmät kohdat kannattaa kirjoittaa muistiin.
- Kun työpari on päässyt sopimukseen tarinasta ja henkilöistä, siitä kirjoitetaan kaksi eri versiota: toinen lapsen ja toinen aikuisen näkökulmasta.
- Työparien kannattaa kirjoittaa itsenäisesti, mutta yhdessä sovituista yksityiskohdista voi keskustella myös kirjoitusprosessin aikana.
- Lukekaa parin kertomukset peräkkäin luokalle. Miten näkökulmat ja hahmojen kokemukset poikkesivat toisistaan?

KIRJASTA VALKOKANKAALLE

Romaanien muokkaaminen elokuviksi on yleistä kaikkialla maailmassa. Suositulla kirjalla tai kirjasarjalla on valmis ihailijakunta, josta tuottajat toivovat yleisöä myös elokuvalle.

Pojat-elokuva perustuu **Paavo Rintalan** romaaniin, joka ilmestyi vuonna 1958. Omaelämäkerrallinen teos kuvasi poikajoukon suhtautumista Ouluun sijoitettuihin saksalaisjoukkoihin jatkosodan ja Lapin sodan vuosina. Rintala piti teostaan kuvauksena lapsuuden loppumisesta. Hän summasi kirjansa näin:

”Pojat on reissu lähihistoriaan – jatkuvasti ajankohtainen kuvaus lasten viattomuuden tahriintumisesta aikuisten järjestämässä kaaoksessa.”

Sekä romaani että elokuva olivat aikaansa edellä. Kumpikin oli sekä tyylillisesti että aiheensa puolesta jonkinlainen irtiotto 1950-luvun viihteellisestä ja turvallisuushakuisesta optimismista. Molemmat kuvasivat maailmaa lapsen tasolta.

- Listatkaa elokuvia, jotka perustuvat kirjoihin.
- Ovatko ne onnistuneita – miksi tai miksi eivät?
- Millaisia muutoksia elokuvaan on jouduttu tekemään?
- Mikä on suosikkinne kirjoihin perustuvista elokuvista?
- Mistä kirjasta haluaisitte nähdä elokuvan?

KOULU

Pojissa on useita kohtauksia, jotka sijoittuvat kouluun. Verratkaa Poikien koulua nykyajan kouluun.

- Millaista koulussa oli 1940-luvulla elokuvan mukaan?
- Miten opettajan rooli on muuttunut vuosikymmenten varrella?
- Onko kuri samalaista nykyisin?
- Käyttäytyvätkö oppilaat nykyisin eri tavalla?
- Pohtikaa lopuksi pienissä ryhmissä, millainen olisi unelmienne koulu. Mitä siellä pitäisi oppia, millaisia oppimismenetelmiä kannattaisi käyttää ja millainen oppimisympäristö olisi paras (sekä fyysinen että sähköinen oppimisympäristö)?

SATA VUOTTA SUOMEA

Suomen valtio on ollut itsenäinen vuodesta 1917 lähtien, vaikka suomalaisuus onkin paljon vanhempi ilmiö. Tehkää luokkaan aikajana Suomen historiasta.

- Jakautukaan kymmeneen ryhmään. Jokainen ryhmä saa oman vuosikymmenensä.
- Tutkikaa historiaa esimerkiksi oppikirjoista ja nettisivuilta.
- Etsikää kultakin vuosikymmeneltä kymmenen tärkeintä tapahtumaa ja kirjoittakaa ne vaakasuorassa olevalle A4-kokoiselle paperille. Muistakaa merkitä vuosiluvut!
- Kun paperit kiinnitetään seinälle, niistä muodostuu yhtenäinen aikajana.
- Lopuksi ryhmät voivat esitellä omat valintansa vuosikymmenten tärkeimmiksi tapahtumiksi.
- Aikajanan saa elävän näköiseksi käyttämällä värejä ja kuvia.
- Halutessanne voitte jatkaa aikajanaa vuodesta 1917 menneisyyteen päin.

TULEVAISUUDEN SUOMI

Matkustakaa mielessänne sadan vuoden päähän tulevaisuuteen. Kirjoittakaa tarina, piirtäkää sarjakuva, maalatkaa taulu, äänittäkää rap-biisi tai tehkää elokuva, joka kuvaa Suomea vuonna 2117. Kaikki mediat ja näkökulmat ovat sallittuja.

LEMPINIMET

Elokuvassa Oulun pojat kutsuvat saksalaisia sakuiksi. Osa tällaisista lempinimistä on ystävällisiä tai neutraaleja, osaan liittyy kielteisiä tuntemuksia. Joskus kansallisuustermi on aluksi neutraali, mutta vuosien varrella siihen saattaa tulla negatiivisia lisämerkityksiä.

- Virolaiset käyttävät joskus juovuksissa sekoilevista suomalaisista nimitystä poro. Kun tavallinen poro vetää rekeä, raahaa suomalaisporo perässään kaljakärryä. Onko termi mielestänne sopiva? Perustelkaa.
- Mitä muita lempinimiä eri kansalaisuuksista tiedätte?
- Mitkä niistä ovat myönteisiä, neutraaleja tai kielteisiä?
- Pitäisikö nämä lempinimet kieltää? Perustelkaa.
- Keksikää negatiivisia mielleyhtymiä herättävien kansallisuussanojen tilalle uusia positiivisia tai neutraaleja termejä.

TIETOA OULUSTA

Elokuva sijoittuu toisen maailmansodan aikaiseen Ouluun. Harjoitelkaa Internetin hakukoneiden ja kirjaston käyttämistä. Etsikää keskeiset tiedot ainakin viidestä alla olevasta aiheesta:

- Oulun sijainti
- Asukasluku ja väestö
- Nimen alkuperä ja ruotsinkielinen nimi
- Oulun historian viisi tärkeää hetkeä
- Oulun luonto
- Oulun tärkeimmät nähtävyydet
- Opiskelumahdollisuudet
- Tärkeimmät kulttuuriharrastukset
- Urheilu Oulussa
- Harrastusmahdollisuudet ja tapahtumat
- Oululainen ruoka
- Miten Ouluun pääsee

OOKKONÄÄ OULUSTA?

Elokuvassa osa henkilöistä puhuu Oulun murretta, joka kuuluu Pohjois-Pohjanmaan murteisiin.

- Tutustukaa Wikipedian ja Wikitravelin artikkeleihin, jotka käsittelevät Oulun murretta. Linkit löytyvät tehtävän lopusta.
- Miten Oulun murre poikkeaa suomen yleiskielestä?
- Oliko sitä vaikea ymmärtää?
- Verratkaa suomenkielisiä fraaseja ja sanoja Oulun murteella kirjoitettuihin.
- Millaisia eroja huomaatte?
- Kirjoittakaa lyhyt tarina, jossa käytätte mahdollisimman monia Wikitravelin artikkelissa mainittuja sanoja ja fraaseja. Lukekaa tekstit ääneen mahdollisimman aidolla Oulun murteella.
- Tehkää lopuksi Yleisradion sivulla oleva murretesti.

Linkkejä

- Wikipedia: https://fi.wikipedia.org/wiki/Keski-_ja_pohjoispohjalaiset_murteet
- Wikitravel: http://wikitravel.org/fi/Oulun_murre
- Ylen murretesti: <http://yle.fi/uutiset/3-9177901>

KLASSIKOANALYYSI

Pojat-elokuvaa voi hyvällä syyllä kutsua suomalaisen elokuvan merkkiteokseksi. Seuraavan kaavan avulla voi helposti lähestyä esimerkiksi klassikkoelokuvia, mutta sitä voi soveltaa myös kirjallisuuteen.

Kirjoittakaa Pojista analyysi, jossa hyödynnätte seuraavaa ohjetta. Valitse ne näkökulmat, jotka kiinnostavat sinua eniten. Kaikkea ei kannata ahtaa yhteen kirjoitukseen.

Näkökulmia klassikoihin

1. **Henkilöt** – Keitä ovat päähenkilöt ja sivuhenkilöt, kuinka he kehittyvät elokuvan aikana, mitä muutoksella on haluttu kertoa, millaisia arvoja tarinan sankari ja vastustaja edustavat, onko miehet ja naiset kuvattu stereotyyppisesti vai muuttaako teos sukupuolirooleja?
2. **Tarina ja juoni** – Mistä aiheesta tekijät haluavat kertoa, millainen juonikuvi on, onko se monimutkainen vai suoraviivainen?
3. **Todellisuus** – Tuntuuko elokuva todenmukaiselta vai onko siinä fantasiaelementtejä, miten vaikutelma on saavutettu, onko elokuva fiktiota vai dokumenttia?
4. **Visuaalisuus** – Miltä elokuva näyttää, miten vaikutelma on luotu, vaikuttaako visuaalinen toteutus elokuvan tulkintaan, onko elokuvassa toistuvia visuaalisia elementtejä, joihin sisältyy merkityksiä ja tulkintoja?
5. **Ääni** – Miltä elokuva kuulostaa, miten dialogia, tehosteita ja musiikkia on käytetty, herättääkö jokin äänielementti katsojan huomion?
6. **Katsomiskokemus** – Pidätkö elokuvasta, vetoaako teos tunteisiin, saako se katsojan ajattelemaan, millainen katsomiskokemus on?
7. **Lajityyppi** – Mitä lajityyppiä elokuva edustaa, onko se tyypillinen genrensä edustaja?
8. **Tyyli** – Millainen elokuva on tyyliltään, onko se ajalleen tyypillinen vai onko edustaako se uudenlaista tyyliä?
9. **Tekijät** – Kuka tai ketkä ovat tehneet elokuvan, onko se ohjaajalleen tyypillinen, missä ohjaajan uran vaiheessa elokuva on tehty, näkyykö tekijän elämäntilanne teoksessa, onko siinä omaelämäkerrallisia piirteitä?
10. **Aikakausi ja yhteiskunta** – Onko elokuva tyypillinen aikakautensa edustaja, miten valmistumisaika näkyy teoksessa, onko valmistumisajan tilanne vaikuttanut teokseen? Miten teos kuvaa aikakautensa yhteiskunnallista tilannetta, onko se kriittinen vain myönteinen, yrittääkö se vaikuttaa yhteiskuntaan tai katsojaan?
11. **Teema** – Mikä on elokuvan teema eli mistä se todellisuudessa kertoo, mitä tekijät ovat halunneet sanoa maailmasta teoksensa avulla, millaisia arvoja siitä välittyy?
12. **Vaikutteita muualta** – Viitataan elokuvassa muihin elokuviin tai kirjoihin, onko siinä viittauksia esimerkiksi Raamattuun tai muihin myytteihin, onko henkilöhahmoissa tuttuja piirteitä?

Copyright IhmeFilmi ry 2017. Tämä on IhmeSuomi-hankeeseen kuuluva oppimateriaali. Käyttäminen, muokkaaminen ja kopiointi on sallittu IhmeFilmi ry:n kanssa järjestettyjen elokuvanäytösten ja -kurssien yhteydessä. Muuhun käyttöön on pyydettävä kirjallinen lupa IhmeFilmi ry:ltä. www.ihmefilmi.fi

IhmeSuomi-hankkeen tarkoituksena on kehittää suomalaisen elokuvan käyttämistä maahanmuuttajataustaisten nuorten opetuksessa yläkouluissa ja lukioissa. Hanke keskittyy suomalaisen kulttuurin ja suomen kielen oppimiseen, mutta samalla se tarjoaa mahdollisuuden muun muassa oman identiteetin pohtimiseen.

Tehtävät on laatinut Antti Pentikäinen.

